

Ohrožené dítě v systému školství

Příspěvek přednesený 7.6. 2019 na semináři Děti v ohrožení adiktologickým problémem, který pořádal Úřad vlády ČR ve spolupráci se Společností pro návykové nemoci ČLS JEP, OSPRCH a A.N.O.

Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště

Zkušenost z praxe k současnému systému péče o problémové žáky

Nejčastější důvody příchodů klientů do Střediska výchovné péče se dají rozdělit do tří oblastí.

Jedná se o **školní problémy**, které se týkají neplnění školních povinností, např. zapomínání, odmítnutí, sprosté vyjadřování, drzé chování k učitelům, agresivní projevy ke spolužákům i učitelům slovní i fyzické a také záškoláctví.

Dalším důvodem jsou **rodinné problémy**, neplnění domácích povinností, pozdní příchody domů, odmítnutí rodičům, nedodržování dohodnutých pravidel, konflikty mezi sourozenci, agresivní chování k rodičům slovní i fyzické.

Třetí oblastí jsou **osobnostní problémy**, např. sebepoškození, úzkostné poruchy a deprese.

Velmi častým **společným bodem** výše zmiňovaných problémů dětí je nefunkční rodinné prostředí. Jedná se např. o neúplné rodiny, kde chybí jeden z rodičů např. z důvodu úmrtí. Častější problém je ale nezáměr o dítě, alkoholismus jednoho z rodičů, dále pak rozvedené rodiny, kde se rodiče nedokáží dohodnout na jednotném výchovném vedení a přetahují se o dítě, které se pro ně stává nástrojem „pomsty“ bývalému partnerovi. V úplných rodinách, kde se potýkají s rizikovým chováním dětí, se setkáváme s nepřijetím dítěte novým partnerem nebo nedostatečným výchovným vedením a nedostatečným dohledem rodičů. Takřka samostatnou kapitolu pak tvoří děti s diagnostikovaným ADHD nebo ADD.

Na řešení potíží dětí se podílí celá škála odborníků školních poradenských pracovišť, školských poradenských zařízení (PPP, SPC) a Středisek výchovné péče. V rodinách se jedná o pomoc OSPOD a sociálně aktivizačních služeb. Nelze však zapomenout na pomoc lékařů (pedopsychiatrů) a klinických psychologů. Intenzivnější péče se realizuje ve stacionářích SVP, pobytových SVP, psychiatrických léčebnách pro děti a internátních školách pro děti s poruchami chování.

I přes veškerou možnou a nabízenou pomoc se ne vždy daří problémy zvládat. Děti v současně nastaveném systému péče získávají zkušenost, že se jim „nemůže nic stát“. Narůstá tím jejich agresivita slovní i fyzická a roste tak náročnost zvládnutí dětí s výchovnými problémy. Pobytové zařízení (SVP, psych. léčebny, internátní školy) jsou přeplněné nebo je dlouhá čekací doba a pro poměrně vysoké finanční náklady jsou pobyty v SVP pro sociálně slabé rodiny takřka nedostupné.

V běžných školách děti s výraznějšími výchovnými problémy nezískávají dostatečné množství ocenění a podpory za dosažené úspěchy, protože tyto pokroky jsou ve třídách s větším počtem žáků často pro učitele takřka nepostřehnutelné. Učitelé potom ztrácí chuť povzbudit a ocenit jeden z mnoha drobných úspěchů, kterého si přece jenom všimnou a problémoví žáci ztrácí motivaci k pozitivní změně, protože si toho „nikdo nevšímá“. Pokud časem dojde k situaci, že se jako řešení zvažuje přeřazení žáka na jinou školu, aby se pokusil „začít znovu“, bývá to často velmi obtížné. Problematické děti ve školách nikdo

nechce, a školy pak řeší situace, kdy je reálné riziko, že kvůli problémovému žákovi chtějí a začínají odcházet ze školy jeho spolužáci, či vyhrožují rodičům vyhozením jejich dítěte ze školy (a to i na základních školách). Rodiče těchto dětí jsou tak vystavováni tlaku okolí, aby řešili jejich problémy. Ani okolí často nevnímá výchovnou náročnost dětí s poruchami chování a dosažené změny jsou pro ně stejně jako pro učitele často neviditelné. Časem se rodiče těchto dětí dostávají do situací a stavů, kdy jsou vyčerpaní a sami jsou i v péči psychiatrů.

Pokud není vyvážená nabízená podpora a pomoc dítěti s možností uložení přiměřeného trestu (nebo pomoci pro dítě, rodinu a okolí) v podobě umístění do diagnostického ústavu nebo výchovného ústavu, kde jsou pod dlouhodobým a soustavným vedením odborníků, lze jen velmi obtížně dosáhnout u některých jednotlivců pozitivních změn v chování.

Z celého systému pomoci a podpory tak vypadávají žáci, kteří výchovné potíže nemají. Jsou nuceni být ve školách přítomni tomu, že si problémoví spolužáci dovolují k učitelům takřka cokoli (vykřikují, nadávají mu, dohadují se s ním, odmlouvají), často nepracují v hodinách a „nikdo si s nimi nedokáže poradit“. Jsou také vystavováni agresi vůči sobě (schválnosti, nadávky, bití apod.) a musí trpět tím, že nemůžou zažívat zajímavé způsoby vyučování a někdy se také nemůžou ani učit, protože se „pořád něco řeší“. Jsou odkázáni na frontální způsob výuky a **vedení k ohleduplnosti a toleranci k problémovému chování spolužáků** anebo k tomu, jak se bránit.

Myslím, že stojí za úvahu se nad celým systémem péče o děti s problémovým chováním zamyslet komplexně a pomáhat nejenom jim, ale pomoci i těm, kteří jsou ne vlastním přičiněním nuceni být přítomni problémovému chování. Vždyť přece na to, že je dítě v pohodě, chová se slušně, neřeší se s ním žádné potíže, by se nemělo pohlížet jako na standard bez podpory a zájmu.

Cílem by měla být snaha zajistit všem ve školách bezpečné, motivující a podporující prostředí k jejich rozvoji přiměřeně k jejich schopnostem a dovednostem.